

Nr 176.

Av herrar Björnsson och Lindström, *angående bokföringsskyldighet för politiska sammanslutningar.*

Genom motion vid föregående års riksdag (II:455) bragtes under riksdagens prövning frågan om bokföringsskyldighet för politiska sammanslutningar.

Motionens tankegång var följande: Vid nutida politiska avgörande igångsätta de olika partierna en propaganda, som genom teknikens utveckling o. d. får en intensiv och ofta suggestiv karaktär, som starkt påverkar den allmänna opinionen. Det är då i ett demokratiskt samhälle ett allmänintresse av stor vikt att medborgarna bli i tillfälle att kunna konstatera sambandet mellan propagandan och de intressen, som ställa det rika materiella underlaget till förfogande. Härom säges i motionen: »Till en sann demokrati hör, att allt sker i offentlighetens fulla ljus, och det är något fel med en politisk åskådning, om den söker hemlighålla från vilket håll den hämtar det materiella underlaget i sin propaganda för att vinna folkmeningen. Full och ömsesidig klarhet över detta område i det politiska livet är en nödvändig renlighetsåtgärd. Att olika grupper i ett samhälle ekonomiskt stödja den ena eller andra politiska riktningen behöver ingalunda vara något som skall hållas hemligt. Det kan vara högst naturligt. Och vetenskapen i dylika ting är ägnad att för medborgarna öka förståelsen för de olika krafternas spel.»

Därjämte erinrade motionären om huru den tekniska, ekonomiska och politiska utvecklingen fört med sig en ökad svårighet för den enskilde medborgaren att på egen hand skaffa sig nödig överblick över de många och till sin art växlande samhällsproblem, som komma upp till diskussion under en valrörelse. Det ligger i sakens natur, att de olika partierna måste söka från sina utgångspunkter ge de aktuella frågorna en så allsidig belysning som möjligt och att valrörelsen därför drager stora kostnader, varför frestelsen kan ligga nära till hands att taga emot ekonomiskt understöd från håll, som bort undvikas.

Motionen hänvisades till första lagutskottet, som i utlåtande nr 58 därom anförde följande:

Förevarande motion ger uttryck åt kravet, att de politiska sammanslutningarna skola stå oberoende av obehöriga inflytelser genom ekonomiskt understöd eller dylikt. Varje företeelse i sådant hänseende är även ägnad att väcka farhågor. Enligt utskottets mening föreligger dock ingen sannolikhet att en föreskrift om bokföringsskyldighet för politiska sammanslutningar skulle kunna motverka missförhållanden av ifrågavarande art. Vederbörande komme helt visst att finna utvägar att undandraga sig offentliggörandet av sådana uppgifter som visade att de stodo under obehörigt inflytande.

I enlighet med utskottets hemställan blev motionen av riksdagen avslagen.

Av utskottets utlåtande synes framgå, att utskottet icke anser det uteslutet, att politiska sammanslutningar kunna utsättas för obehöriga inflytelser genom ekonomiskt understöd från representanter för mäktiga, stundom klart illegitima intressen. Då utskottet icke berör frågan, huruvida dylika obehöriga inflytelser överhuvudtaget i nämnvärd omfattning gjort sig gällande i vårt politiska liv, lär man därav kunna draga den slutsatsen, att redan möjligheten till sådana missförhållanden är av sådan betydelse, att de så långt ske kan böra förekommas.

Men utskottet anser det utsiktslöst att genom lagbestämmelser av det slag som motionären åsyftat komma eventuella missförhållanden till livs, eftersom dylika bestämmelser helt visst skulle kunna kringgås.

Vid sådant förhållande anse vi oss ej heller behöva gå närmare in på frågan om behövligheten av lagstiftning. Det torde räcka med en hänvisning till den debatt, som föregick frågans avgörande i första kammaren. Vi kunna däremot icke dela utskottets uppfattning, att lagbestämmelser sådana som motionären tänkt sig skulle bli utan värde, enbart därför, att de skulle kunna kringgås. Om ett dylikt skäl fått vara avgörande skulle åtskilliga av våra nu gällande lagar icke kommit till. Vi tro ej heller att en lag om bokföringsskyldighet på detta område behöver bli mindre farlig att negligera än flertalet övriga lagar på det ekonomiska området. Till stöd för utskottets mening, att en lag om bokföringsskyldighet för politiska sammanslutningar skulle bli ineffektiv, har man anfört att lagen om bokföringsskyldighet för vissa näringsidkare icke kommer i tillämpning, förrän vederbörande näringsidkare gör konkurs, och att en politisk sammanslutning aldrig kan tänkas behöva göra konkurs. Denna analogi är enligt vår mening både oriktig och utan betydelse. De deklarationer, som ligga till grund för vår beskattning, måste för näringsidkare grunda sig på lagstadgad bokföring, och vid den prövning, som deklarationer underkastas, måste principiellt även bokföringen prövas. Falsk bokföring straffas här indirekt som skattesvek. Men jämförelsen är framförallt utan betydelse, därför att det ju ingalunda förutsatts, att kontrollföreskrifter och ansvarsbestämmelser skola vara desamma för politiska sammanslutningar som för näringsidkare.

Säkert är också, att man i vissa andra länder icke låtit avskräcka sig från lagstiftning på detta område endast av det skälet, att lag kan kringgås. Vi nöja oss här med att hänvisa till England som exempel. I detta land, där man för val till parlamentet har offentlig kandidatur, skall varje kandidat utse en valagent, och denne är skyldig att i anslutning till räkenskapsutdrag och specifikationer deklarera kostnaderna för valagitationen och de inkomster, varmed de bestritts. Här skall beträffande inkomsterna för varje post uppges namn och beskrivning på varje person, klubb, sällskap eller sammanslutning, som skänkt pengar och pengars värde för täckande av valkostnader.

Eftersom valkostnaderna för olika slag av utgifter icke få överstiga vissa fastställda belopp, skola dessa specificeras under vissa huvudrubriker.

Deklarationen med bilagor och verifikationer skall kort tid efter valet avläm-

nas till valmyndighet och därefter under två års tid hållas tillgänglig för allmänhet på ställe, som genom legal annons tillkännagives.

Kontrollen över att inga otillbörliga inflytelser få göra sig gällande vid ett engelskt parlamentval vilar väsentligen dels därpå, att den offentligt utkorade kandidaten och den av honom officiellt utsedde valagenten äro vid allvarlig påföljd personligen ansvariga för att inga oegentligheter få förekomma, dels därpå, att valkostnaderna icke få överskrida vissa fastställda maximisummor.

Dessa principer kunna visserligen icke tillämpas i vårt land, men redan den omständigheten, att man i England sökt skydda det parlamentariska systemet mot förvittrande korruptiva krafter genom en kontroll, som grundar sig på bokföringsskyldighet, lär visa, att metoden icke kan vara så lite värd som första lagutskottet synes anse. Så vitt vi känna är det en mycket allmän mening, att här avsedda bestämmelser göra god nytta och icke kunna undvaras, även om de tvivelsutan kunna i större eller mindre grad kringgå.

Det synes oss ingalunda orimligt, att valorganisationer för ett parti inom distrikt av viss storlek skola åläggas skyldighet att föra böcker och vara pliktiga att hålla dem tillgängliga för kontroll. Huruvida denna kontroll skall vinnas genom att göra räkenskaperna till offentliga handlingar eller på annat sätt för tjänar självfallet särskild undersökning.

Det förefaller också som om varje dylik organisation skulle vara pliktig att utse en person, som blir ansvarig för räkenskapernas riktiga förande. Beträffande mindre lokala valorganisationer, för vilka bokföringsskyldighet under juridiskt ansvar måhända skulle bli för betungande, synes det kunna tagas under övervägande, huruvida icke dylika under vissa förutsättningar skulle kunna befrias från sådan skyldighet.

Skulle det — som vi hålla för sannolikt — befinnas, att kontrollen utan att kränka verkligt legitima intressen kan vinnas genom skyldighet att avlämna deklaration till offentlig myndighet att hos denna av allmänheten granskas, tro vi, att redan detta skall utgöra en mycket stark garanti mot korruption. Den allmänna meningen i vårt land är säkerligen alltjämt så enig i sitt fördömande av dylika företeelser, att de snabbt skulle undertryckas. Hur man i motsatt fall bör förfara för att beivra konstaterade oegentligheter får vid en mera ingående undersökning överbägas.

Under hänvisning till vad ovan sagts tillåta vi oss hemställa,

att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning, huruvida och under vilka förutsättningar politiska samman slutningar må kunna åläggas skyldighet att föra böcker över sina inkomster och utgifter samt utlämna sina räkenskaper till offentlig kontroll, och om de förslag till riksdagen, vartill en dylik utredning kan giva anledning.

Stockholm den 23 januari 1935.

Edv. Björnsson.

Rickard Lindström.

